

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

2022

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 8.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO**

- Ka lebaka la go re nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Moputso o fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Moputso o fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše dintši, swaya fela tše pedi goba tše tharo tša mathomo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

- 1.1 1.1.1 (a) Humilego
(b) Itokonya. (2)
- 1.1.2 • Mafelo a mabotse a boithabišo.
• Maemo a bosoa a borutho. (2)
- 1.1.3 • *Robben Island/Table Mountain/Fa* go kopanago lewatle la *Atlantic* le la *India*.
(TŠE PEDI fela) (2)
- 1.1.4 • Lešoka la diphoofolo la Kruger National Park le hwetšwa ka bohlabela bja naga ya Afrika-Borwa.
• Go hwetšwa mehuta ye e fapanego ya diphoofolo go akaretšwa le tše hlano tše dikgolo. (2)
- 1.1.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Go bapatša mafelo a boeti thelebišeneng.
• Tirišo ya diphoustara.
• Tirišo ya maphephetsebiši.
• Tirišo ya inthanete.
• Tirišo ya botseta bja Afrika-Borwa dinageng di šele.
(TŠE NNE fela) (4)

- 1.1.6 • Thuto ya Tourism e ruta barutwana go kgokagana le baeti ka go ba sedimoša ka ga mafelo a go kgahliša ao ba ka a etelago.
 • Ka thuto ya Hospitality barutwana ba rutwa ka tlhokomelo ya baeti.
 • Ka thuto ya Tourism le ya Hospitality barutwana ba ka hwetša mešomo mafelong a a fapanego a tša boeti. (3)
- 1.1.7 Go laetša gore batho ka moka ba na le mathata. (1)
- 1.1.8 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 • Go fokotša ditefelo tša mafelo a boithabišo.
 • Go ikgweranya le ditona tša dinaga tše dingwe gore re tle re thušane ka dikgopolo tša go godiša ekonomi.
 • Go ikopanya le borakgwebo gore ba age mafelo a mantši a boithabišo
 • Go thuša borakgwebopotlana ka go ba agela mo ba ka rekišago gona kgauswi le mafelo a boithabišo.
 (TŠE PEDI fela) (2)
- 1.1.9 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 • Ba na le tokelo ya tšhireletšo.
 • Ba na le tokelo ya go hwetša thušo ya maleba ka dinako tšohle. (2)
- 1.2 1.2.1 A/Baeti le mohlali wa tša boeti (1)
- 1.2.2 Tau/Sefatanaga sa go nametša baeti ge ba le lešokeng la diphoofolo. (1)
- 1.2.3 SETŠWELETŠWA SA B se laetša baeti ba ba lego lešokeng la diphoofolo mola SETŠWELETŠWA sa A TEMANENG YA 2 se bolela ka lešoka la diphoofolo la *Kruger National Park* fao baeti ba ipshinago ka go bogela mehuta ya go fapafapana ya diphoofolo. (2)
- 1.2.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 • Go itloša bodutu.
 • Go ithuta ka mehuta ye e fapanego ya diphoofolo. (2)
- 1.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 • Mehlare e šoma bjalo ka meriti ya diphoofolo.
 • Sethokgwa ke madulo a diphoofolo.
 • Matlakala a mehlare le bjang ke dijo tša diphoofolo.
 (TŠE PEDI fela) (2)

1.2.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a lethabo

- Ke thabišwa ke go bona batho ba iketlile.

GOBA

Maikutlo a letšhogo

- Ke tšhošwa ke go bona batho ba le kgauswi le tau.

(2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:****Kabo ya meputso:**

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: [10]

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1 – 3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4 – 5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6 – 7

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- 0 ge a ngwalollotše dintlha tše 6 – 7
- Moputso o 1 ge a ngwalollotše dintlha tše 4 – 5
- Meputso ye 2 ge a ngwalollotše dintlha tše 2 – 3

ELA HLOKO:**Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:

Batho ba go itšhidolla ba ka ipshina ka go robala. Mebele ya bona ga e swarwe ke malwetši gabonolo. Mešifa le manakaila a batho ba ba itšhidollago ka mehla di ba seemong se sebotse. Go itšhidolla go ka thuša gape gore monagano wa motho o šome gabotse. Boima bja mmele bo ka ba ka tlase ga taolo ge o itšhidolla. Boitšhidollo bo ka thuša gape gore dijo di šilege gabonolo. Motho wa go itšhidolla a ka phela a na le mafolofolo.

DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1. Batho ba ba itšhidollago ka mehla gantši ba robala gabonolo.	A	Batho ba go itšhidolla ba ka ipshina ka go robala.
2. Mebele ya bona ga e tlankelwe ke malwetši gabonolo.	B	Mebele ya bona ga e swarwe ke malwetši gabonolo.
3. Ka go itšhidolla ka mehla batho ba otlolla mešifa le manakaila.	C	Mešifa le manakaila a batho ba ba itšhidollago ka mehla di ba seemong se sebotse.
4. Go thuša le go hlarolla mogopolo.	D	Go itšhidolla go ka thuša gape gore monagano wa motho o šome gabotse.
5. Ba kgona go laola boima bja mebele ya bona.	E	Boima bja mmele bo ka ba ka tlase ga taolo ge o itšhidolla.
6. Boitšhidollo ke mokgwa wo mongwe wo mobotse wo o ka thušago tšhilego ya dijo.	F	Boitšhidollo bo ka thuša gape gore dijo di šilege gabonolo.
7. Motho wa go phela ka go itšhidolla a ka dula a tsarogile phoka.	G	Motho wa go itšhidolla a ka phela a na le mafolofolo.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošetšego, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalešo ya lentšu.
 - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, molekwa o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
 - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsofatšo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko ao a feletšego/ go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 O tšweleditše nomoro ya mogala papatšong. (1)
- 3.2 Pakete/emere
- Le latela molao wa dinoko.
 - Le wela ka legorong la 9 la maina.
(E TEE fela) (2)
- 3.3 Monna yo motelele. (1)
- 3.4 A/Batho ka moka (1)
- 3.5 Kgopolo ya gore go hlwekiša ga se mošomo wa basadi fela. (1)
- 3.6
- Poeletšo ya lentšu le 'fase' (Ditefelo tša fasefase!)
 - Tšhomišo ya mmolelwana wa gore 'ntšhi ga e kotame' (Mo go fetilego Maphadiphadi le ntšhi ga e kotame). (2)
- 3.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee,
- O šomišitše fonte ye kgolo, e lego 'MAPHADIPHADI/NA O HLOKA MOHLWEKIŠI?'
 - O šomišitše potšišoretoriki, e lego 'NA O HLOKA MOHLWEKIŠI?'
 - O šomišitše seswantšho sa mohlwekiši le ditlabakelo tša go hlwekiša. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 Banna bona! (1)
- 4.2
- Monna o hlatswa sefatanaga ka lethopo gomme meetse a tletše fase.
 - Ngwana o rutha ka letangwaneng le le falatšago meetse.
 - Pompi e tlogetšwe e sa tswalelwa gomme meetse a a falala.
- (3)
- 4.3 Ka gae (1)
- 4.4 A/Opela (1)
- 4.5 Sefatanaga
Sedirišwa se fata naga ge se sepela. (2)
- 4.6 Mosadi o itshwere lehlaa go tšweletša maikutlo a makalo.
Goba
Mosadi o phatlaladitše seatla sa mpogošo go laetša lenyatšo. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Motho o na le kgetho: Leba la 'na le'.
Le amantšha motho le seo a nago le sona. (2)
- 5.2 Bapatšha
Mokgekolo o bapatšha ditamati. (2)
- 5.3 Le kopantšha kgopolo ya go kopantšha borakgwebo le ya go thoma segwera. (1)
- 5.4 Balekwa ba tla fa mafoko a go fapana.
Mohlala:
Ke lethušī le thuša lediri 'go godiša' go tšweletša kgopolo ye e feletšego ya go godiša ekonomi ya naga.
Ke tla thuša morwedi wa ka. (2)
- 5.5 Le hlaloša kgonagalo ya tiragalo ya go aga bokamoso. (1)
- 5.6 Sedirwa - Bafsa
Modiro wa go tloša o direga godimo ga bafsa. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70